

ETİK VE TEKNOLOJİ TÜRBİN ROTOR, ABB.

— Bu uygulamısal bilginin, özgür ve yüksek nitelikli emeğin bir başyapıtıdır. **Doğa + Anlaktır;** duysal Özdek + kültürel Biçimdir; ya da, **doğa + doğaüstü** diyebileceğimiz bir sentezdir. İnsan **düşüncesinin**, bilim ve teknolojinin **özdeksel** Doğa üzerine yansımasıdır.

— Ama eşit ölçüde de bir TÖRELLİK başyapıtı, insan **istencinin ve duyuncunun** bir cisimselleşmesidir. Sayısız tüzel sözleşme, ahlaksal sorumluluk ve törel dürüstlük olmaksızın üretilemez. Ve gene de politik süreçte bir şiddet ve yoketme aygıtının parçası olabilir. Modern Törellik **belirli** modern törellik, **süreçteki törelliktir**. Henüz **kavramına** tam olarak karşılık düşen etik değildir. Henüz zor ve şiddet öğelerini bütünüyle üzerinden atamamıştır.

1

TEİD 2015 (www.teid.org)

5. Uluslararası Etik Zirvesi

İş Etiği ve Küreselleşme / Aziz Yardımlı (aziz@ideayayinevi.com)

— Bu çözümlemede **nesnel kavram mantığı** izlendi. Etik realite insan istencinin belirlenimlerinin bir dizgesidir. Ama **İstenç** Etikten biraz daha geniştir, ve kendi özgürlüğünden Hak ve Ahlak alanlarını da çıkarır. Etik bu iki alana bileşenleri olarak gereksinir. **Hak, Ahlak ve Törellik** kavramları istencin kendine **kendi özgürlüğünden** verdiği ilk **genel** belirlenimlerdir. Etik alanı Aile ve Devletin yanısıra modern **Toplum = Ekonomi** denklemini kucaklar. **Küreselleşme** İstencin **türdeşleşmeye**

doğru açınımdır. Türdeşlik istencin bütün bir *potansiyelini* edimselleştirmesini öngerektirir: Küreselleşme ancak ideal istenç düzleminde bir realite olabilir. Ve gene de **istenç alanı** varoluşun **bütünü** örtmez, salt **sonlu** değerleri ilgilendirir. Ereğine ulaşması insanlığı varoluşun **gerçek değerlerinin** yaşandığı alana yükselmesidir: Güzellik, Sevgi, ve Bilgi. İnsan kendini bilmek için **gerçek kendisini** yaratmak zorundadır.

2

teid etik zirvesi 2015
İŞ ETİĞİ VE KÜRESELLEŞME

TEİD 2015 / 5. Uluslararası Etik Zirvesi

İş Etiği ve Küreselleşme / Aziz Yardımlı

www.teid.org

ETİK VE TEKNOLOJİ	1
ETİK VE TARİH — 1	4
ETİK VE TARİH — 2	5
ETİK VE AHLAK — 1	6
ETİK VE AHLAK — 2	7
ETİK KAVRAMI VE ETİĞİN REALİTESİ	8
KAPİTAL VE KAPİTALİZM — 1	9
KAPİTAL VE KAPİTALİZM — 2	10
EKONOMİ VE AHLAK	11
SÖZLEŞME VE EKONOMİ	12
SÖZLEŞME VE GÜVEN	13
ETİK VE GÜVEN	14
ŞİRKET VE ETİK	15
ŞİRKETLER VE GELİRLER	16

ŞİRKET KURAMLARI — 1	
“HİSSEDAR BİRİNCİLDİR” (Milton Friedman)	17
ŞİRKET KURAMLARI — 2	18
ŞİRKET YURTTAŞLIĞI/ <i>CORPORATE CITIZENSHIP</i>	19
ŞİRKET VE DEVLET	20
ŞİRKET VE POLİTİK KARIŞMA	21
ŞİRKET, TOPLUM VE ANLAM	22
KÜRESELLEŞME VE ETİK	23
İŞ VE ETİK	24
TOPLUM VE EKONOMİ	25
ÖZGÜRLÜK YOLUYLA ÖZGÜRLÜK	26
KÜRESELLEŞME VE KÜRESEL TÜRDEŞLEŞME	27
A) KÜRESELLEŞME VE HAK	28
B) KÜRESELLEŞME VE AHLAK	29
KÜRESELLEŞME VE ETİK	30

3

teid etik zirvesi 2015
İŞ ETİĞİ VE KÜRESELLEŞME

Klasik-
Helenik
dönemde tarih
kavramının bilinci
yoktur.

ETİK VE TARİH — 1

— Etik bir *süreç*dir. Ereği *İyinin* gerçekleşmesi olan bir *gelişim* sürecidir. Ve gene de etik yapılar değişime direnen tutucu *alışkanlık* yapılarıdır. Ama alışkanlık ölümdür, ve ölür, çünkü duyunç her zaman *daha iyisini* bulur. Etik akışkanlık bir *etik idealin* ve bu ideale erişmenin güdüsü olarak *duyunç özgürlüğünün* belgesidir.

— Platon'un ütopyik devlet modeli ya da Aristoteles'in aristokratik devlet modeli Helenik etiğin yetenekli olduğu en iyi ya da en yüksek Aile, Toplum ve Devlet yapılarının formüllerini verir. Ama bu formüller etik kavramının güdük açınımlarıdır.

— Klasik Yunanlılarda *insan doğasının* bilgisi eksiktir. Onlar için evrensel bir insan kavramı yoktur. Helenik etik *kölelik* kurumunu doğrular, *kadına* tam yurttaşlık hakkı tanımaz, ve insanlığı Helenler ve *barbarlar* olarak böler. Helenik törel yaşam bu eşitsizlikler üzerine kurulu aile, toplum ve devlet yapıları düzleminde yaşanır. Burada törel yaşam henüz *doğa belirlenimlerini* kapsar, bütünüyle *tinsel ve özgür* değildir.

Platon
ve
Aristoteles için
bile tarih Helenik
Kent-Devletinde
sonlanmıştır.

4

teid etik zirvesi 2015
İŞ ETİĞİ VE KÜRESELLEŞME

ETİK VE TARİH — 2

Helenik etik hiç kuşkusuz özgürlüğün bir anlatımı, bir istenc başyapıtı idi. Ama

— Yalnızca despotun istencini tanıyan ve ona boyun eğen Doğunun tersine, Yunanlılar yurttaş özgürlüğünü tanıdılar. Bireyi yarattılar, ve dünyaya yalnızca güzel sanatları, felsefeyi, bilimleri değil, demokrasiyi de armağan ettiler. Helenik özgürlüğün olanağı kent-devletinde bireysel özgürlüğü ve dolayısıyla insan gelişimini bastıracak bir rahipler sınıfının yokluğu idi.

— Helenik etik ideal etik olmayı istedi. En azından Platon ve Aristoteles onu böyle görmeyi istediler. Bir tarih kavramının yokluğunda, Helenik kültürü tarihin sonu olarak gördüler, ve geçici ve yitici olanı idealize ettiler. Helenik etik ortadan kalktı, çünkü atomik kent-devleti etiğin ideal realitesi değildi.

— Helenik etik tüm insanları doğal ve kültürel ayrımlara bakılmaksızın insanlar olarak görmedi, insanı sonsuz değer taşıyan, kendini gerçekleştirme hakkı ve ödevi olan varlık olarak tanımadı. Duyunç bu yetersiz etiği ortadan kaldırdı. Etiğin büyümek için biricik gereksinimi tutucu etmenin yokluğudur.

Helenik etikte kölelik ve barbarlık kategorileri vardı, ve evrensel insan hakları, evrensel özgürlük ve eşitlik kavramları yoktu.

5

teid etik zirvesi 2015
İŞ ETİĞİ VE KÜRESELLEŞME

Törel
pıhtılaşmayı
Ahlak
çözer.

ETİK VE AHLAK — 1

— Ahlak **Duyunç Özgürlüğüdür.**

Törellik ya da Etik dediğimiz şey **alışkanlıktır**, ve sorgulanmayan, değişime ve gelişime izin vermeyen, ve sonuçta ortadan kalkmayan etik

taşlaşmış etikdir — **Asyatik etik.** Etik gelişmelidir ve gelişmek için kendini ortadan kaldıracıkmeli, yeni bir etik, yeni bir tin olarak doğabilmelidir. Bu **özgürlük** gerektirir.

— Çin ve Hindistan çok sağlam, aşırı sağlam törel belirlenimleri ile Tarihe direnen kültürel yapıları. Değişmediler, eskimediler, ve yenileşmediler — sonunda Batı tarafından zor yoluyla çözüldürülünceye dek. Doğu bugün dışsal gelenek ahlakının ve eşit ölçüde dışsal modern törelliğin enteresan bir sentezidir. Birkaç milyar insan için moral parametreler, doğrular ve eğriler, iyiler ve kötüler Parti tarafından, Kast Dizgesi tarafından belirlendiği zaman ahlaksal ve törel büyüme ertelenir.

Ahlak
Duyuncun
işlevidir. Törel
belirlenimleri
sorgular,
ve sorgulanması
törel realitenin
sonudur.

6

teid etik zirvesi 2015
İŞ ETİĞİ VE KÜRESELLEŞME

Duyunç
herşeyi
yargılayabilir.
Aşırıya gidebilir.
Ama →

ETİK VE AHLAK — 2

— İyi törel yaşamın ereğidir. Ve neyin **iyi** olduğu yargılamak duyuncun sorunudur, çünkü duyunç **iyi** ile bir ve aynı olmanın dışında olanaklı değildir. Ahlak **öznel** duyuncun **öznel** iyisinin en yüksek yargı konumudur. Etik ya da törellik ahlakı kapsar; ya da, etik belirlenimler duyuncun onayı ile geçerlidir. Bu onları görelî, geçici, değişken kılan etmendir.

— Duyunç **iyiyi** ve **kötüyü**, **doğruyu** ve **eğriyi** ayırdetme yetisi olarak tüm pozitif törel normları **gerçek** törel normlar karşısında, tüm pozitif yasaları henüz bir ideal olan **gerçek** insan hakları karşısında yargılar. Ve **gerçek** biçimine ulaşınca dek, törel yaşamı **görelilik**, **çoğulculuk**, **türlülük** kategorileri altında yargılar. Görelilik vb. ancak bir **ideal norm** karşısında görelidir. Ve kültürel bir evre ancak ideal bir erek karşısında geçici, sonlu, geri karakterini sergiler.

←
aşırılığı bile
kendi yargısı
altında durur.

7

Ekonomi kavramsal olarak ve reel olarak baştan sona töreldir.

ETİK KAVRAMI VE ETİĞİN REALİTESİ

— Etik Toplumdan daha çoğunu ilgilendirir. Aileyi ve Devleti de kucaklar. **Toplumun** törel karakteri İyinin edimselleşmesi olmasına bağlıdır: **Toplumsal** olmak **törel** olmayı gerektirir. Ve bir gereksinimler dizgesi olarak toplum **ekonominin** bir başka adıdır. Ekonomi kavramı **her noktasında ve baştan sona** törel olmayı anlatır.

— Olgu kavrama, realite idealiteye doğru *gelişir*. **Pozitivizm** (ya da **postmodernizm**) tersini düşünür. Olguların geçici türülülüğünü sürekli **çoğulculuk** olarak, değerlerin hiyerarşisini sözde eşdeğerlerin türülülüğü olarak, kültürel göreliliği saltık olgu olarak yorumlar. Değişimi ve gelişimi yadsımasında, kültürel-çoğulculuk ideolojisi kendini **tutuculuk** olarak tanırlar.

Görelî etik evrensel değil ama tikel etik, **kötü** etikdir. Kötü etik ise etik **değildir**.

“Kapitalist
Toplum”
Yurttaş Toplumu
değildir.

KAPİTAL VE KAPİTALİZM — 1

- Kapitalizm **artı-değer** ve **hırs** etmenlerinin sentezidir. **Yalnızca kapital kapitalizm değildir.**
- Kapitalin hırs ile birleşmesi **duyunç hamlığı** zemininde olanaklıdır. O zaman kapital **sömürebilir, rüşvetçilik, yolsuzluk ve dolandırıcılık** yapabilir, ve daha da kötülerini yapabilir. Bu düzeye dek, “kapitalist bilinç” moral olarak önünde atması gereken adımlar olan bilinçtir.
- Etik-dışı-olan ancak etik-olanın gelişimine götürebilir. Enron, WorldCom vb. skandalları yalnızca fetişistik altyapı fenomenleri ya da indeterministik olgular değil, ama doğrudan doğruya törel ve yasal geriliğin kendini su yüzüne çıkarmasıdır.

Kapital etikdir;
Kapitalizm değil.
Etik-dışı ise modern
yurttaş toplumunda
gelişim tarafından
temizlenen
yandır.

9

teid etik zirvesi 2015
İŞ ETİĞİ VE KÜRESELLEŞME

Some 13 years after Enron, auditors still can't stop managers cooking the books. Time for some serious reforms

KAPİTAL VE KAPİTALİZM — 2

— Ekonomik İstencin özgürlük ile bir olduğu düzeye dek, ekonominin etiği belirlemesi söz konusu değildir. **Ekonomi etik** tir.

— WorldCom ve Enron skandalları ve benzerleri hırsın istence, etik dışının etiğe üstün çıkma girişimlerinin bedelidir. Böyle şirketlerin gerçekte birer şirket olmadıkları yok olmaları tarafından tanıtılır. Etiğin ve ekonominin gelişim süreci trajiktir, çünkü süreçte yok olan kahraman yalnızca hırsın öznesi değil, ama ayrıca o hırsı paylaşan milyonların eşit ölçüde hırslı beklentileridir. Bir tango iki kişi ile yapılır.

— DENETÇİNİN DENETÇİSİNİN DENETÇİSİNİN DENETÇİSİNİN ... DENETİMİ? — Bu kötü sonsuzluk **evrensel etik gelişmişlik** düzeyinde tamamlanır. Bu eğer öncülü doğru ise doğrudur: İnsanlık özsel olarak ussal, törel, iyi, düzgün, dürüst vb. dir.

Avrupa'nın Enron'u İtalyan PARMALAT 80 ülkede iş yapıyordu, 130.000 kadar paydaşı ve 100.000'in üzerinde yatırımcısı vardı. 2004'te Parmalat'ın borçları firmanın kabul ettiği sekiz katı gibi bir rakamla €14.3 milyar olarak saptandı ve bununla tarihteki en büyük dolandırıcılıklardan biri oldu.

10

teid etik zirvesi 2015
İŞ ETİĞİ VE KÜRESELLEŞME

EKONOMİ VE AHLAK

Ekonomi insan
istencinin
(= özgürlüğünün)
bir belirşidir.

— Ekonominin **birincilliği** denilen Şey **ahlakın** (ve başka pekçok Şeyin) bir sömürü süreci olarak görülen ekonominin bir **türevi** olduğunu imler. Sözde **altyapının birincilliği** ğretisi insan **zgrlğ** ile bađdaŐmaz.

— “Materyal altyapı” denilen Şey **istenci** bir **yanılsamaya** indirger, böylece özgürlüğün somut belirşisi olan **Hak, Ahlak ve Törellik** alanlarını **altyapıya boyun eğmesi gereken üstyapılar** olarak görür. Bunun anlamı **Hak, Ahlak ve Törellik** kavramlarının boş metafizik olmasıdır (pozitivizm).

— Modern ekonominin gelişiminin önünde ne dönemsel bunalımlar miti, ne düŐülecek dipler, ne de sözde egemen sınıfın komploları gibi engeller vardır. Modern **yurttaş toplumu** etik ve ekonominin özgürce üretime ve özgürce tüketime belirlenmiŐ ussal sentezidir. Bir etik problem zme alanı olarak zgr ekonomi alanı duyuncun en yüksek güvencesi altındadır.

Ekonominin
ancak baştan
sona törel olarak
olanaklı olması **modern
ekonominin özgürce ve
sınırsızca gelişiminin
güvencesidir.**

11

Sözleşme
toplumsal =
ekonomik ilişkinin
özetidir.

SÖZLEŞME VE EKONOMİ

— Toplumsal ilişki ekonomik ilişki, ve ekonomik ilişki SÖZLEŞMEdir. Sözleşme haklarının bilincinde olan, eş deyişle mülkiyete iye olabilen KİŞİLER arasındaki değiş-tokuş ilişkisidir. Mülkiyet bilinci özgürlük bilinci ile eşgüdümlüdür.

— Rüşvetçilik, yolsuzluk, dolandırıcılık gibi etik-dışı ve dolayısıyla ekonomi-dışı etmenler ekonomiye SÖZLEŞME momentinde girer. Gene de eğer güvensizliğin ne olduğunu belgeleyen bu etmenlere ekonomik terimler diyeceksek, bunlar ekonomiye ancak olumsuz terimler olarak girer. Etik baştan sona olumlu imlem taşır, ve dolayısıyla ekonomi özgür, dürüst, temiz bir ilişkiler dizgesi olma karakterinde kendini etik ile birleştirir. Etiğin toplumsal ilişkilerden daha geniş bir kapsamının olmasına karşın, ekonomi baştan sona etikdir.

Sözleşme
özgür kişiler
arasındaki ilişkidir.
Ahlaksal karakter
üzerine dayandığı için,
ekonomiyi bozan tüm
ahlaksızlığın da
doğum yeridir.

12

teid etik zirvesi 2015
İŞ ETİĞİ VE KÜRESELLEŞME

Tüm toplumsal ilişki sözleşme ilişkisidir. Toplum ne Aile ne de Devlettir.

SÖZLEŞME VE GÜVEN

— Bireysel özgür istenç sözleşmenin olanağı ve zorunluğudur. Bunun anlamı bireyin olmadığı yerde ekonominin de olamayacağıdır. Böyle özgürlüksüz kültürlerde insanlar ekonomisizdir ve aşağı yukarı yalnızca karın doyurma uğruna varolurlar, — bilimsiz, bilgisiz, ahlaksız, güzellihsiz, töresiz, yasasız.

— İş dünyasında önemi sonsuz olan Güven kavramının yeri burasıdır: Sözleşme. Güvenin kendisinden başka hiçbir güvencesi yoktur — tehlikeli olacak denli öznelir. Güven kendi egomu başka ego ile özdeşleştirmem, başka beni kendi benim ile bir saymamdır. Eğer başkası bu özdeşliği çığnerse, egomu çığnemiş olur. Güvenin bu bireysel özneliği ile karışıklık içinde, kurumsal güven resmi nitelik taşır ve yasalar tarafından güvence altına alınır. Güven duygusu yalnızca törelliğin ve ekonominin işleminde sonuçlanmaz: Güven insana insanlığının duygusunu yaşatır.

Güven yasanın güvencesi altına alındığında yasanın kendisi güvence ister.

13

teid etik zirvesi 2015
İŞ ETİĞİ VE KÜRESELLEŞME

Güven kavramı **etik** ile anlamdaştır. Etik olarak geri kültürlerde **güvenin** yeri yoktur.

ETİK VE GÜVEN

— Güven insanın ahlaksal ve törel gelişmişliği ile orantılı olarak büyür. Bu nedenle ancak **ahlaksal** olarak gelişmeye yetenekli toplumlar, ancak **özgür** toplumlar ve bireyler güven ilişkilerini ve duygularını yaşayabilirler. Despotik kültürlerde güvensizlik egemendir, çünkü güven ahlaksal kişiliğin gelişmesi, dolayısıyla özgürlük üzerine bağımlıdır.

— Etik **öğrenilebilir** demek etik insanın **doğallığına** karşı kavgası sonucunda **kazanılır** demektir. Doğallık kültürün karşıtıdır ve a priori suçsuzdur. Ama insan **doğallığı** insanın ahlaksal yetisi ile bağıntı içinde kötü olmanın zemindir. Duyuncu ve istenci ile doğal içgüdüsellüğünün üzerine yükselemeyen insan ahlaksız, etik-dışı, yasa-dışı olur. Özgürlük ile, duyuncu ve istenç ile donatılı olmak sorumlu, suçlu, kötü olmanın zemindir. Kötülük doğal hayvanın değil, tinsel insanın yeteneğidir.

Dürüstlük kavramı **etik** ile anlamdaştır.

14

teid etik zirvesi 2015
İŞ ETİĞİ VE KÜRESELLEŞME

Etik olmak-
sızın Ekonomi
ütopyadır. Ya
da, daha iyisi,
dystopyadır.

ŞİRKET VE ETİK

— Şirket yalnızca **kapitalden** oluşmaz.
Şirket etik-ekonomik bir yapı olarak
Aile, Toplum ve Devlet ile ilişkilidir.

— ABD'de yürürlükte olan Sarbanes-Oxley Yasası (SoX) tüm şirket yönetimini kamu etiğinin denetimi altına getirir. Yasa sözde "iyi" olduğu ileri sürülen **hırs** etmeninden **özgürlüğün** tikel bir anlatımıdır. Enron ve WorldCom gibi büyük şirket skandallarına tepki olarak çıkarılan yasa Türkiye, Kanada, Almanya, Güney Afrika, Fransa, Avustralya, Hindistan, Japonya, İtalya ve İsrail tarafından da kabul edildi.

21'inci yüzyılın Solonları. Senatör Paul Sarbanes (D-MD) ve Temsilciler Meclisi Üyesi Michael G. Oxley (R-OH-4). Yasa Temsilciler Meclisinde 3'e karşı 423 ve Senatoda 0'a karşı 99 oyla kabul edildi.

15

teid etik zirvesi 2015
İŞ ETİĞİ VE KÜRESELLEŞME

ŞİRKETLER VE GELİRLER

Şirket ↔ Toplum

— 2010 mali yılı için, ABD firması **Wal-Mart Stores** \$421,849 milyarlık gelir bildirdi; **Exxon Mobile**'in geliri \$370,125 milyar; **Royal Dutch Shell**'in geliri \$368,056 milyardır.

IMF'nin 2010 yılında 183 ekonomi için listesinde 155 ülke için GSMH Wal-Mart'ın 2010 gelirinden daha düşüktür. 1962'de kurulan şirketin 2015'te 28 ülkede 11.453 şubesi ve 2,2 milyon çalışanı vardır. Walton ailesi (toplam servet: US\$174.6 milyar) yüzde 50'nin üzerinde hisse ile şirketin denetleyicisidir. Walmart bir etik laboratuvarıdır.

16

teid etik zirvesi 2015
İŞ ETİĞİ VE KÜRESELLEŞME

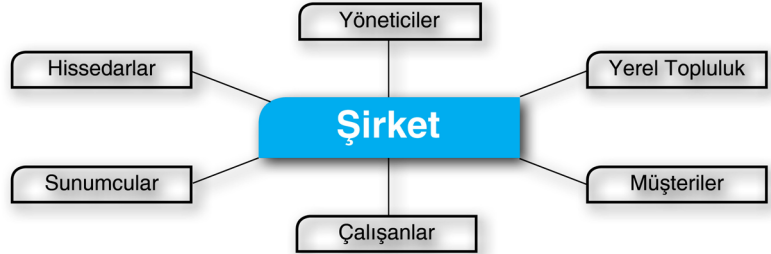

Şirket = Hissedarlar?

ŞİRKET KURAMLARI — 1 “HİSSEDAR BİRİNCİLDİR” (Milton Friedman)

— Şirkette (*corporation*) hissedarlar **bileşenlerden yalnızca biridir**. Milton Friedman Şirketin **hissedarlar uğruna** yönetilmesi gerektiğini ileri sürer.

— Eğer bunun anlamı şirketin geri kalan bileşenlerini gözden çıkarabileceği ise, o zaman **hissedarların kendileri** de gözden çıkarılır, çünkü şirket bir dizgedir, varoluşu tüm bileşenlerinin varoluşu üzerine koşulludur.

Kaynak: *Business Ethics*, Deon Rossouw ve Leon van Vuuren, 2013.

17

teid etik zirvesi 2015
İŞ ETİĞİ VE KÜRESELLEŞME

Şirketin doğası üzerine **kuramlar** şirketin **kavramını** yansıtmaya doğru evrimlenir.

ŞİRKET KURAMLARI — 2

— “Şirket kimler yararına ve kimler pahasına yönetilmelidir?”

Edward Freeman (1993): “Hukuk hissedar çıkarını firma üzerindeki başka hak sahipleri pahasına kollamayı etkili olarak sınırlamak üzere evrimlenmiştir”

:: “The law has evolved to effectively constrain the pursuit of stockholder interest at the expense of other claimants on the firm.”

— Yasa duyuncun onayını almalıdır. Duyunç kendini **evrensel insan hakları** kavramında tanıtlar, çünkü duyunç **haklı, doğru** ve **iyi** olanın sesidir.

— Şirket salt kapital değildir. Hissedar istencinin başka hak sahipleri üzerindeki **birincilliği** etik değil, çünkü kapitalizmdir. Kapitalizm istenç özgürlüğü ya da **genel istenç** değil, ama tikel bir istencin, kapital istencinin genel istenci yok etmesidir. Bu nedenle yalnızca bir başka dystopiadır.

Şirket **tüzel** bir kişi olduğu için **yasal** belirlenimler altında durur. Tam bu nedenle **ahlaksal** yargıya açıktır ve **törellik** normları altında durur.

18

teid etik zirvesi 2015
İŞ ETİĞİ VE KÜRESELLEŞME

The business
of business is
business?

ŞİRKET YURTTAŞLIĞI / CORPORATE CITIZENSHIP

— Yurttaş **kendi** istencinin ve özgürlüğünün bilincinde olan modern bireydir. Ve **hak** olarak istenç kendini **ahlak** işlevinde sürekli olarak iyileştirir ve ussallaştırır, ve etik olarak **evrensel iyi** ereğini gerçekleştirir.

— Şirketler de **yurttaş** karakterini taşır, çünkü **yurttaşlık istencinin anlatımlarıdır**, kendi başlarına işleyen **özerk altyapı** kurumları değil. Şirketler salt hırs ve dürtü yoluyla, örneğin **salt kâr güdüsü** ile davrandığı zaman, bu onları **ahlaksız, etik-dışı ve yasa-dışı** yapar. O zaman sözcüğün gerçek anlamında Milton Friedman'ın istediği türde "altyapı" kurumları olurlar, insan duyuncundan ve istencinden bağımsız **fetişler** gibi davranırlar. O zaman toplumsal yükümlülüklerini yerine getirme ödevlerini gözardı eder, yasaları çiğner, vergi kaçırır, rüşvetçilik, yolsuzluk, dolandırıcılık yapmayı, genel olarak **sömürüyü** göze alırlar.

Organizasyonel
Yurttaşlık şirketin
toplumsal karakterinin
bilincidir. Yurttaşlık istenci
yalnızca **ekonomik** değil
ama aynı zamanda
politik istençtir.

19

teid etik zirvesi 2015
İŞ ETİĞİ VE KÜRESELLEŞME

ŞİRKET VE DEVLET

Şirket toplumun yalnızca bir parçası değildir. Modern etik kültürün ve modern ekonomik kültürün örtüşmesinin göstergesidir.

— Şirketler büyük-ölçek toplum olma sürecinde olan küçük-ölçek toplumlardır. **Şirketlerin** (çoğul/yerel) ereği **şirket** (evrensel/küresel) olmaktır.

— *Laissez-faire* ekonomi kuramı şirketlerin hükümet denetiminden **tam bağımsızlığını** ileri sürer. Hiç kuşkusuz Devletin işi pazarcılık değildir ve hiç kuşkusuz **devletçilik** yurttaş toplumunun etik = ekonomik **geriliğinin** itirafıdır. Gene de Devlet ve şirket birbirine ilgisiz kendilikler değildir. İkisi de aynı törel yazgıyı paylaşır, ikisi de aynı ideal iyi karşısında ölçülür. Biri büyümedikçe öteki de büyümmez.

ABD Sox Yasaları ve Güney Afrika Şirketler Yasası insanlığın genel törel gelişiminin Devletlere ve şirketlere yansımalarının göstergeleridir.

20

teid etik zirvesi 2015
İŞ ETİĞİ VE KÜRESELLEŞME

Modern
Yurttaş Toplumu
bireyin **ikinci** Ailesidir.
Etik bireye insanlığının
duygusunu kazandırır ve
Şirketi onun için ikinci
bir yuva yapar.

ŞİRKET VE POLİTİK KARIŞMA

— Şirket **kavramı** şirketin ekonomik etkinliklerinin özü olan **sözleşme** ya da **pazar** ilişkilerinde **özgür** olmasını gerektirir, ve finansal denetim bir **karişma** değildir. Gene de eğer şirket kültürü yaygın olarak etik-dışı eğilimler gösteriyorsa, eğer **evrensel** etik-ekonomik geriliğin anlatımı ise, o zaman üst-yönetim, devlet **karişması** vb. etkisiz olacak, çünkü etik-dışı toplumun devleti de etik-dışı olacaktır. Etik **gelişim** anlatımı ilkin etik **geriliğin** göstergesidir.

— Şirket insan istencinden bağımsız bir robot, sözde bir altyapı ögesi olarak kendi başına davranan özerk bir güç değildir. **Korporasyon toplumun kendisidir**. Modern tüzel, ahlaksal, törel gelişimin, bilimsel, teknolojik ve politik gelişimin sentezidir. **Aileden, toplumdaki devlete** tüm törellik alanı korporasyonda cisimselleşir.

— Kentler Romalıların korporasyonlar olarak ele aldıkları ilk kendilikler idi. 'Şirket' sözcüğü "ortaklık" demektir, tıpkı *corpus* sözcüğünün de bir birey olarak davranma yetkisi olan bir kümeyi anlatması gibi.

21

teid etik zirvesi 2015
İŞ ETİĞİ VE KÜRESELLEŞME

ŞİRKET, TOPLUM VE ANLAM

Toplum bir çıkar ilişkileri alanı olarak varoluşun **anlam ve değerinin** aranacağı yer değildir. Bu boş arayış **nihilizmin ve kinizmin** köklerinin aranacağı asıl yerdir.

Ve gene de Şirket çalışan bireyin yaşamını geçirdiği yerdir. Birey ailesinde olduğu kadar şirkette de yaşar.

— İnsanlar **anlamsız** olduğu söylenende, yani toplumsal-ekonomik ilişkilerin bencilliğinin ortasında **anlam** yaratmalı, ekonomik süreci **özgürleştirmeli**, onu hırsın irrasyonalizminden temizlemeli, ona **kavramına** uygun etik karakterini kazandırmalıdır. Gene de varoluşun **törel anlamı** onun gerçek anlamı, ideal anlamı değildir. Daha iyisi vardır.

— Şirket çalışanların sömürüleceği, küçük düşürüleceği, mutsuz olacağı, değersizleştirileceği ya da rüşvet arayacağı, nefret edeceği bir yer değildir. Şirketin törel evrimi aynı zamanda Devletin ve Toplumun törel evrimidir.

Değerin ve anlamın yeri sonlu toplumsal amaçların üzerinde ve ötesinde, **güzellik, duygu ve bilgi** tininde yatar.

22

teid etik zirvesi 2015
İŞ ETİĞİ VE KÜRESELLEŞME

Küreselleşme
törel
türdeşleşmedir.

KÜRESELLEŞME VE ETİK

— Küreselleşme etiğin küreselleşmesidir. Ya da, bütün bir yeryüzünde **Aile** ve **Toplum** ve **Devlet** yapılarının kavramın ereksel-ideal düzleminde **türdeşleşmesidir**. Küreselleşme bütün bir Dünya-Tarihinin ereğinin, **özgürlük bilincinin** kazanılmasının başka bir anlatımıdır.

1) Küreselleşme bir ideolojik programın realize olması değildir. Küreselleşme yurttaş toplumunun evrensel karakterinden doğarken, ideoloji kendini özellikle **yurttaş toplumunu** yadsımasında tanımlar. Küreselleşme Dünya-Tininin öndersiz ya da **salt kendi önderliği** yoluyla açınımdır. **Özgürlük bilincinin gelişiminin** vargısı, evrensel insan potansiyelinin **ideal** realizasyonudur.

2) Küreselleşme görel olarak iyi gelişmiş reel bir kültürün model alınması değildir, çünkü Batı evrensel model olmak için gereken ideal **tüzel, ahlaksal, törel** karakterin gerisindedir. **Küreselleşme ancak ideal terimlerde olanaklıdır.**

Törel
türdeşleşme
ideal Aile, Toplum
ve Devlet yapılarının
reel yapılar
olmasıdır.

23

teid etik zirvesi 2015
İŞ ETİĞİ VE KÜRESELLEŞME

Ekonominin
törel olması bir
“**gerek**” sorunu
değildir,
çünkü →

İŞ VE ETİK

— İş dünyasında etiğin gerekli olmadığı, aslında işletme için zararlı olduğu görüşü **kapitalist** ideolojiye aittir. İş dünyasında etiğin olmadığı, aslında olanaksız olduğu görüşü **kollektivist** ideolojiye aittir. Gerçek başka türdür: Modern ekonominin **sözleşme ilişkisi** temelinde işlemekte olması olgusu bile yalnızca şirketin değil, **bütün** bir ekonominin törel karakterini tanıtlar. Sözleşme özgür, ahlaksal, ussal bireyin yeteneğidir.

— Ekonomi törel olmak zorunda değildir, çünkü **daha şimdiden toplumsal törelliğin kendisidir**. Başka türlü olanaksızdır.

— Törel olmayan ekonomi gerçekte ekonomi adını hak etmez. Rüşvetçilik, dolandırıcılık, yolsuzluk vb. ancak kinik bir bakış açısında **ekonomik öğeler** olarak geçerlidir. Dünya Ekonomisinin gelişiminin olanağı insanlığın duyumsuz dürtüsel karakterini terk etmesi, ve moral ve törel karakterinin gelişmesidir.

←
ekonomi
törelliğin
kendisidir.

24

teid etik zirvesi 2015
İŞ ETİĞİ VE KÜRESELLEŞME

TOPLUM VE EKONOMİ

— Toplum bir **gereksinimler** dizgesidir. **Toplum** Aile ya da Devlet değildir. Modern **toplumsal** ilişkiler özgür KİŞİLER arasındaki ilişkiler olarak SÖZLEŞME ilişkileri ya da mülkiyet değiş-tokuşu ilişkileri, genel olarak iş ilişkileridir.

— **Çıkar** toplumsal ilişkilerin başlıca güdüsü olarak görülür, ve haklı olarak öyle görülür. Çıkar ya da kazanç **kötü** değil, tersine **iyi**, çünkü bir gereksinimin doyurulması olarak **toplumsal ilişkinin ereğidir**. Ve birinin çıkarı aynı zamanda başkasının da çıkarıdır, çünkü ilişki özgür, eşit, karşılıklıdır. Kötü olan şey çıkarın tek-yanlı olduğu sanıdır. O zaman karşımızda çıkarıcılık ve bencillik dediğimiz kötülük vardır. Ahlak-dışı, etik-dışı, giderek yasa-dışı olan budur. O zaman bir ahlak, etik ve yasa süreci olan ekonomi yitmiştir. Törel gerilik **geri kalmışlık**, **az gelişmişlik vb.** dediğimiz şeyin gerçeğidir.

25

teid etik zirvesi 2015
İŞ ETİĞİ VE KÜRESELLEŞME

Özgürlük
ereğine
özgürlük
aracıyla
erişilir.

ÖZGÜRLÜK YOLUYLA ÖZGÜRLÜK

— Küreselleşmeyi ancak çözümleyebiliriz, **belirleyemeyiz**. Özgürlük komplo kuramcılığının kavrayışının ötesindedir. Gerçekte, her tür komplo kuramcılığı insan istencinin ve özgürlüğünün bilinçsizliğinin anlatımıdır. Yedi ya da yetmiş yedi milyar insanın gelişiminin bağlı olduğu biricik etmen Özgürlüktür.

— Bir **amaç olarak özgürlük** ancak bir **araç olarak özgürlük** yoluyla gelişir. Ancak özgür toplumlar özgürlüğe doğru gelişebilir. Özgürlük duyunc ve istençtir, ve insan bilincinde belirşi için, **özgürlük bilincinin doğuşu** için gereken tek şey engellenmemesidir.

— Etik kavramı kötü olmayı, yanlış olmayı kabul etmez. Etik iyi, doğru, dürüst, düzgün olandır. “Kötü etik” etik-dışıdır, “yamuk etik” etik değil ama başka birşeydir. Etiğin gelişimsel olması etiğin bu **saltık olarak İyi** olma karakterine bağlıdır. İyi olmadığını kavrayan İstenç kendini olumsuzlar.

Duyuncun
ussallığı
ancak **İyi** olanı
doğrulayabilmesinde
yatar.

26

teid etik zirvesi 2015
İŞ ETİĞİ VE KÜRESELLEŞME

Küreselleşme ancak hak, ahlak ve törellikte **büyümüş** insanlığın başarımı olabilir.

KÜRESELLEŞME VE KÜRESEL TÜRDEŞLEŞME

— Küreselleşme salt **ekonomik** bir süreç değil, ama bütünsel bir **kültürel** dönüşüm sürecidir, çünkü ekonomi bütünden yalıtılmış bir süreç değil, ama bir dizgenin başka bileşenler ile birlikte işleyen bir bileşenidir.

- 1) **İNSAN HAKLARI** kavramının dünyanın bilincinde uyanması evrensel türdeş bir **hak realitesi** yaratmakta, insanlar **kişiler** olmanın yoluna girmektedir.
- 2) **DUYUNÇ ÖZGÜRLÜĞÜNÜN** yaygınlaşması **evrensel ahlaksal yükselişin** koşuludur, çünkü ancak **özgür** insanlar kendi ussal ahlak yetilerini geliştirebilir, ahlaksal olarak erginleşebilirler.
- 3) 1 ve 2'nin sonucu **TÖREL YAŞAMDIR**. Aile, Toplum ve Devlet alanlarının **bütünlüğü** olarak **etik alanda** yalnızca çatışmaları besleyen kültürel-çoğulculuk tini yerini ussal, özgür, barışçıl türdeşliğe bırakmaktadır.

27

teid etik zirvesi 2015
İŞ ETİĞİ VE KÜRESELLEŞME

Ancak Hak kavramının bilinci insanı **kişi** yapar. Ve **tüzel kişi** ekonominin ruhudur.

A) KÜRESELLEŞME VE HAK

— Hak insanı tüzel **KİŞİ** yapan etmendir. Ancak hakkının bilincindeki insan olarak kişi **MÜLKİYET** sahibi olabilir ve **SÖZLEŞME** ilişkilerine, topluma, ekonomik sürece girebilir.

— HAK insanın istencinin özgürlüğünden bütün bir dışsal dünya üzerine yaptığı **yatırımdır**: Tüm varoluş insan istencinin nesnesidir. Ancak hak kavramının bilinci ile insan ekonomi olan üretim, dağıtım ve tüketim sürecinin sonlu etkinliğine girebilir. Yerkürenin henüz bir hak kavramının bilincinden bile yoksun milyarları için bu sonlu varoluş alanı tüm sömürsü, çilesi, ve acısı ile bir nimettir. Aynı zamanda bu bilincin yetenekli olduğu anlamın da sınırlandır.

— Hak kavramının küresel bir realite olması diktatörlüklerin, kast-dizgelerinin, feodal kültürel yapıların, gelenek kültürlerinin, genel olarak kültürel çoğulculuğun, bir gerilikler türülüğünün yerini özgür modern yurttas toplumunun türdeşliğine bırakmasını gerektirir. Evrensel insan hakları edimsel olarak evrensel olmadıkça, küreselleşmenin kendisi yalnızca boş bir sözcüktür.

Duyunç özgürlüğü gerçek ahlakın olanağı ve güvencesidir.

B) KÜRESELLEŞME VE AHLAK

— Ahlak duyunç özgürlüğünün anlatımı olarak doğruyu ve eğriyi, iyiyi ve kötüyü ayırdetme yetisi olduğu için, gelişimi dışsal ahlakın yerini içsel ahlaka bırakması üzerine koşulludur. Doğrularını, iyilerini dışsal yetkeden öğrenen insan ahlaksal olarak tembelleşir, eylemsizleşir. Despotik kültür büyümmez.

— Ahlaksal küreselleşme duyunç özgürlüğünün küreselleşmesi, insanın yukarıdan duyunç dayatmalarından kurtulmasıdır. O zaman birey ortaya çıkar, ve ussal istenci ile özgür birey dünyanın, kültürün, uygarlığın yapıcısıdır.

— Ancak ahlaksal insan eylemde bulunabilir. Özgür olmayan insan her zaman suçsuzdur, çünkü hiçbirşey yapmaz. Ancak eylem yapan insan neyin iyi ve doğru olduğunu öğrenebilir. Despotik kültür en iyisinden özgür kültüre öykünebilir — *monkey see, monkey do.*

29

teid etik zirvesi 2015
İŞ ETİĞİ VE KÜRESELLEŞME

C) KÜRESELLEŞME VE ETİK

— Bir süreç olarak **Etiğin ereği** özgür istencin kendine Aile, Toplum (Ekonomi) ve Devlet (Politika) düzlemlerinde ideal belirlemeler vermesidir.

— Politik gelişimin ereği politik realitenin kavramına uygun kılınması, yasaların **evrensel insan haklarına** uygun karakterlerini eksiksiz olarak kazanmasıdır. Evrensel insan hakları tanım gereği tikel haklar çoğulculuğunu yadsır. Bu düzeye dek

ulusal gelişimler eksiksiz **etik** gelişimi, ve politik gelişim tek bir **Evrensel Anayasayı** hedefler — **politik küreselleşme**.

30

teid etik zirvesi 2015
İŞ ETİĞİ VE KÜRESELLEŞME